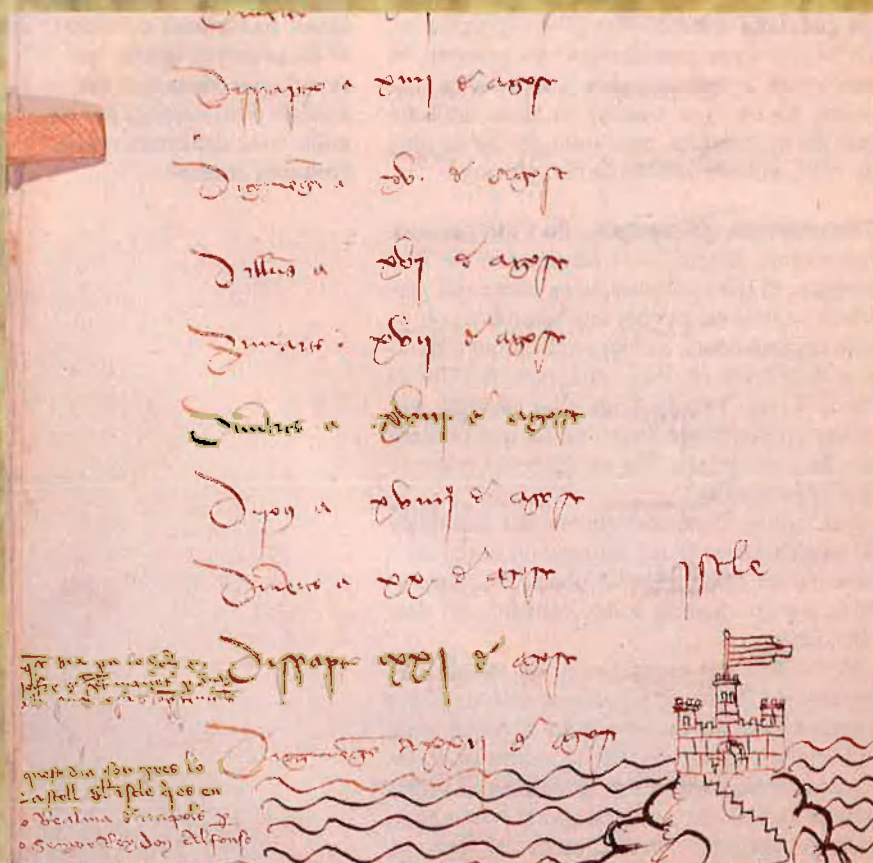

LA PRIMERA CRÒNICA DE LA TERRA I LA GENT

Tot i que es pot considerar la cinquena gran crònica catalana, els Dietaris de la Generalitat de Catalunya, que ara es reediten, són la primera gran crònica d'una institució i de la societat que l'envoltava entre els anys 1411 i 1714. Els Dietaris narren la història quotidiana d'aquest país.

ijous, a III del dit mes. Aquest jorn vench la nova del desbarat de València, en què morí lo governador de València. Ítem, aquest matex jorn vench en Martina del Parlament". Som a 3 de març de l'any 1412, i aquesta és una de les primeres ressenyes dels Dietaris de la Diputació del General. Aquest document històric, és un dels més importants per a Catalunya i els historiadors de tot el món. Des d'ara fins al 1999 l'actual Generalitat de Catalunya els anirà reeditant.

Aquests documents, i alguns altres d'aquesta època, són una de les fonts més precioses per a conèixer una multitud d'aspectes de la institució, de la societat, dels personatges que manaven i influïen i, en definitiva, de la conformació del país entre els anys de 1359 i 1714.

La Diputació del General o Generalitat. Va néixer oficialment l'any 1359, per decret de les Corts, car fins llavors només havia existit per a tasques molt específiques. Les primeres funcions atribuïdes a la institució van ser bàsicament la recollecció i administració de l'ajuda o subsidi concedit pels tres braços (militar, eclesiàstic i reial o popular) al rei, competències que es modificaren a partir del 1412. Els primers funcionaris que hi treballaren foren els consellers, que feien d'assessors. Després hom creà la figura dels oïdors, per a controlar la despesa i revisar els comptes corresponents. Fins al 1412 la gestió administrativa de la Generalitat era confiada bàsicament a notaris de Barcelona. D'aquests primers anys d'existència de la institució, no n'hi ha documentació, perquè vigia una disposició dictada per les Corts de Cervera, la qual feia explícit que totes les escriptures sobre la gestió dels diputats, després de supervisades, havien de ser cremades, "així que no pugen appàrer ne pugen ésser trobades en temps esdevenidor".

Entre els anys 1412-1413, les Corts van fixar l'organització definitiva de la Diputació del General, desvinculant-la de l'estreta dependència de les Corts. A les atribucions financeres inicials, que també van augmentar, hi van afegir nous aspectes de caràcter polític i militar. Al mateix temps, també van aparèixer els primers funcionaris. Als càrrecs directors i polítics (diputats i oïdors), s'hi van afegir escrivans i ad-

ministratius. Aquests i alguns altres, formaven un cos burocràtic que originà molts documents que coneixem per Arxiu de la Generalitat. Per la representació estamental de la societat medieval i de l'Antic Règim, i per un abast cronològic tan llarg, es pot dir que la documentació generada per la Diputació del General és única al món. Una bona part d'aquests volums, especialment els de l'època moderna, són encara inèdits.

Les dues col·leccions més importants sobre l'organització interna de la Generalitat, les seves activitats, la seva dimensió política, són les Deliberacions i els Dietaris. Les Deliberacions formen 168 volums que van del 1440 al 1713, la major part redactats en llatí, i recullen les actes de l'executiu de la Generalitat.

Els Dietaris de la Generalitat (1411-1714). L'objectiu principal dels Dietaris, al principi, era de servir de base per al pagament de salaris i dietes o de fer els descomptes pertinents dels sous, si s'esqueia. Amb aquest caràcter, eminentment administratiu, els Dietaris enregistraven els nomenaments de diputats, oïdors i de la resta de personal, els desplaçaments per afers oficials o bé les absències per motius personals. Responent a això, els Dietaris s'estructuraven en anys, mesos i dies.

Un dels oficials més importants i de més responsabilitat de la institució era l'escrivà major, que era notari i estava al davant de l'escrivania major, els redactors dels Dietaris. A mitjan segle XV, un notari adscrit a l'escrivania major, Jaume Safont, va rebre l'encàrrec de redactar el dietari. Safont, apassionat de l'escriptura i de la crònica, va fer un canvi substancial als Dietaris. La remarca testimonial i seguida d'informacions cronològiques es convertí en una crònica dinàmica, gairebé quotidiana, de tot el que passava al voltant de la institució, la ciutat de Barcelona, la resta del país i més enllà. Del 1454 al 1472, Safont en fou el principal redactor i marcà un model a seguir, que no solament enregistrà les notícies compres entre els seus anys d'exercici, ans recollí els fets més importants esdevinguts en anys anteriors. Aquest doble aspecte, administratiu i de crònica històrica, es mantindrà en tots els volums dels Dietaris, per més que la crònica històrica variarà segons l'interès i la capacitat del funcionari de

torn i de les circumstàncies polítiques, militars i socials de cada moment històric.

Inicialment aquest registre cronològic prengué el nom de "Manual", però ben aviat el canvià pel de "Dietari", per la seva estructura interna. Cada volum abastava un període de nou anys, subdividit en tres períodes de tres anys. Aquesta ordenació responia a la dinàmica de la Generalitat, el trienni, que comprenia el govern de cada delegació o diputació del General. Cada trienni és encapçalat pels noms dels diputats i oïdors, porta foliació pròpia i comença el primer d'agost, dia de la presa de possessió, i s'acaba el darrer dia de juliol del tercer any següent, data del cessament. El marc històric i els diversos fets polítics feren que l'estructura variés en determinades èpoques. En total són 109 volums, més 40 esborranys que van del 1611 al 1713.

La crònica d'un país. L'eix central, és una crònica diària de tot el que passa a la casa de la Diputació del General o també que hi té relació. Barcelona i totes les seves convulsions polítiques i socials apareixen constantment per la crònica, a banda els fets més destacats ocorreguts al Principat, als Països Catalans i, en menor mesura, a la resta del món.

Al segle XV hi prevalen les notícies d'índole social sobre monarques, jerarquies eclesiàstiques o ambaixadors; processons; justes que se celebraven al Born; notícies de caràcter econòmic, com la política proteccionista de la Busca sobre la producció tèxtil. Uns altres aspectes que ocupen moltes pàgines són les confrontacions, com ara la guerra entre la terra i el rei Joan II; o les grans catàstrofes. Un dels aspectes que més es destaquen dels Dietaris és la mentalitat política dels diputats i administradors, sobre la defensa aferrissada del país, de la terra i de les constitucions i privilegis enfront de la monarquia. Per exemple, al 1499 hi trobem: "Pus los officials reyalis se esforçen en levar-nos la jurisdicció, que nosaltres ens esforçem en crexer la reputació".

Amb la publicació d'aquesta obra, la Generalitat vol posar a l'abast de la societat catalana una crònica viva d'un temps, d'un país i d'una institució; donar als historiadors una nova font d'informació; i posar les bases del futur Institut d'Història de la Generalitat.

Oriol Cortacans